

En registerforskarens önskelista

I forskarkretsar har Sverige länge varit känt för sina fantastiska registerdata. Hela befolkningens släktskap, inkomster, utbildning, socialförsäkringar, begångna brott och ibland även hälsouppgifter finns att tillgå för många decennier. I ett internationellt perspektiv har blotta existensen av denna typ av data länge givit Sverige en särställning.

Numera är inte tillgången till denna typ av data något unikt för Sverige. Mer oroande är att det inte satsas tillräckligt på att utveckla och förbättra tillgängligheten till den svenska statistiken. En rad myndigheter – såväl registerhållande som andra – arbetar förvisso aktivt med dessa frågor. Exempelvis bygger Vetenskapsrådet upp en databas tänkt att ge en översikt av register och dessas innehåll, inklusive variabelförteckningar och kodböcker.¹ Men detta arbete går för långsamt och är för splittrat.

När en forskare har fått ett anslag för ett projekt – och detta t o m har godkänts av Etikprövningsnämnden – kvarstår tyvärr mycket tidskrävande arbete innan tillgången till data är ordnad och datakvaliteten säkrad. Processen tar ofta ett år och ibland betydligt mer än så. Forskare som behöver data från flera registerhållande myndigheter måste inte bara ansöka separat till var och en av dessa myndigheter; myndigheterna har egna ansökningsblanketter, sekretess- och etikprövningar, kostnadsmallar, leveranspolicier och tidsramar. GDPR-lagstiftningen har spätt på osäkerheten, då juristerna ibland kräver att man som forskare ska kunna motivera varför myndigheten ska kunna lämna ut data till forskning; tillkommer att olika registerhållande myndigheter tolkar lagstiftningen olika.

Väl igenom beställningsprocessen kvarstår att förstå vilken data som faktiskt levererats. Ibland finns utmärkta kodböcker och många frågor kan snabbt få svar via kontakter med respektive myndighets experter. Men ibland sitter man och undrar vad det är för variabel som finns eller som man har fått, vad enheten är, osv. Och ibland är det helt enkelt fel i data. Handläggaren kan ha råkat göra fel, eller så är det fel i registret som antingen inte upptäckts tidigare eller som registerhållaren saknat resurser att rätta till.

Det är en stor utmaning att överblicka och planera för datainsamlingens tidsåtgång när projektansökningar skrivs. För forskningen innebär detta kontinuerliga förseningar och att vissa frågeställningar inte utforskas, eftersom dataansökningsprocessen till vissa myndigheter är för krävande i förhållande till vad som är rimligt att ansöka om i projektbudgeten. Få forskningsråd skulle förmodligen anse det rimligt att inköp och kvalitetssäkring

¹ Se registerforskning.se, speciellt RUT-databasen.

av vanliga registerdata kräver upp till ett helår av en forskares arbetstid (för att inte tala om fleråriga köer till vissa register). Och få forskare skulle vilja erkänna för sig själva att detta är tiden de lägger ner på att få ordning på data. För att inte tala om cirkelgången i att skattefinansierade forskningsanslag finansierar andra myndigheters arbete.

Min egen önskelista på vad som snarast borde åtgärdas är:

- 1) Tydliga kodböcker för alla register, där det framgår exakt hur variablerna konstruerats.
- 2) Enhetlig etikprövning, gärna genom Etikprövningsnämnden snarare än genom enskilda prövningar och konversationer med myndighetsjurister och handläggare.
- 3) Kvalitetssäkring: att data som lämnas ut dubbel- och trippelkollas genom att myndigheter får mer resurser till kvalitetssäkring; inte endast av nya data utan också av äldre register.
- 4) Standardiserade och gemensamma ansökningsblanketter till olika registerhållande myndigheter. Detta skulle förenkla arbetet för alla parter.
- 5) Transparent prissättning.
- 6) Explicit angivelse av uppskattad totaltid för en beställning (inklusive kötiden för att få en handläggare hos myndigheten och faktisk leveranstid).

För att svensk registerbaserad forskning ska fortsätta att vara i framkant internationellt måste kvaliteten på, och tillgängligheten till, svenska registerdata förbättras. För svenska politiker borde det vara en högprioriterad fråga att förtydliga myndighetsuppdrag, ge mer resurser för att fullgöra dessa uppdrag och förbättra samordningen mellan registerhållande myndigheter.

Anne Boschini